

Výzvy čar a křivek dožadujících se přijetí do reality myšlení (k tvorbě Miloslava Polcara)

Přestože Miloslav Polcar studoval v ateliéru monumentální malby (VŠUP v Praze, prof. Zdeněk Sklenář a Václav Menčík) rozhodl se pro grafiku, která se stala hlavní oblastí jeho tvůrčí činnosti. Mezi malířským školením a jeho grafickou tvorbou existuje vzájemná souvislost. V grafice preferuje velké formáty, klade důraz na výběr barev, kterým přisuzuje symbolický význam, dokáže vyjádřit plastickou modelaci objemu tvarů, ale také uplatnit uvolněný rukopis připomínající gestickou malbu. Polcarova grafická tvorba se vymyká tradičním kritériím tohoto oboru, pohybuje se na pomezí malby, kresby, grafiky a plastiky. Nezajímá ho možnost multiplikace díla při tisku, ale proces jeho utváření. Prvním krokem je fyzické zpracování matrice, např. rytím, řezáním, broušením apod. Vzniklou tiskovou formu využívá jednak jako východisko pro následný otisk, ale také jako samostatný hmotný artefakt, který se stává působivým exponátem na jeho výstavách. Grafický otisk dále upravuje pomocí různých technologických postupů a mechanických zásahů, čímž vzniká neopakovatelný originál. Grafické cítění kombinuje s taktilním vnímáním, což vede od dvojrozměrného k trojrozměrnému způsobu zobrazení. Byl to postupný proces - začal reliéfními tisky, které znamenaly vykročení ven z plochy do třetí dimenze, následovaly knižní objekty a autorské knihy až se autor dostal k instalacím a abstraktním trojrozměrným plastikám, které pojímá jako *Modely prostorové situace*. Součástí prostorových objektů tvoří fragmenty grafických otisků umístěných na speciálních nosičích. Dochází tím k dalšímu rozšíření možností vyjádření škály osobních pocitů a idejí.

Polcarův osobitý tvůrčí styl se začal vyhraňovat v 80. letech 20. století. Tehdy se intenzivně zajímal o písemný znak, realizoval monumentální grafiky, reliéfní tisky a autorské knihy, v nichž využil svůj blízký vztah k písemnému znaku (práce tohoto typu byly představeny např. na výstavě v PNP v roce 1988). Věnuje se archetypální podstatě znaku, uvědomuje si, že funguje jako spojnice mezi archaickým a moderním kulturním systémem a dává mu vlastní svébytný tvar. Používá přiléhavý pojem „osobní archeologie“, který lze chápat jako objevování zasutých složek paměti, návrat k dávným vrstvám lidského vědomí a specifický transfer archetypální imaginace do současnosti. Jde o zvláštní formu subjektivního poznání univerzálních jevů, přičemž vytváří vlastní znakové tvarosloví, inspiraci nečerpá z žádné konkrétní kultury.

Koncem 80. let 20. století se také začíná formovat jeho zájem o oblast mezi písmem a obrazem, o nezřetelné písmo a o vizuální složku textu a kaligrafii, což v následujícím období dále prohlubuje. Realizuje osobité kaligraficky pojaté grafiky, ale také ryté a leptané kovové stěly skripturálního charakteru navazující na papírové instalace. (např. výstava Hlasy a sloupy, Mánes 1993/94). Nepracuje s konkrétními slovy ani čitelným textem. Vytváří abstraktní vizuální zápis univerzálního písma, protože konkrétní slova by podle jeho názoru nedokázala vyjádřit hloubku pocitů. Odvolává se na myšlenky Viléma Flussera, který mluví o tzv. předtextech, které mají charakter záznamů předcházejících vlastní text. Vyvolávají „zvědavost k prostoru mezi písmem a obrazem“ a fungují jako „výzvy čar a křivek, které se dožadují přijetí do reality myšlení“. K uvedenému myšlence se Polcar neustále vrací, prochází celým jeho dílem.

Typickým rysem Polcarova rukopisu je vysoká míra abstrakce, projevující se v jeho tvorbě dvěma rozdílnými formálními přístupy. Je to jednak uzavřená forma založená na přesně vymezeném tvaru, který tvoří centrální motiv obrazu a oproti tomu stojí nefigurativní kompozice složená z čar, linií, bodů nebo skvrn volně rozmístěných na ploše. Uvedené pojetí vyplynulo z potřeby překročit sevřenost pevně ohraničených tvarů a uvolnit energii dále do prostoru. Umělec se tvůrčím způsobem vyrovnává s polaritou pojmů „hmota“ a „vědomí“ a těmito základními tematickými východiskům přizpůsobuje formální řešení díla. Oba principy rozvíjí ve své tvorbě víceméně paralelně. Zatímco prvnímu typu odpovídají robustní, zemité, hmotně působící díla, druhý způsob evokuje dojem odlehčení a éteričnosti. K uvolnění stylu došlo nejprve ve spontánních kaligraficky pojatých dílech a na tuto linii novým způsobem navazuje Polcarova nejnovější tvorba.

V poslední době pozornost obrací k tématu světla, jež chápe jako fyzikální kategorii a současně spirituální pojem. Na toto téma vytvořil rozsáhlé cykly nazvané *Prostupování světla a tvarů* a *Hmota a světlo* (práce z těchto cyklů představil na výstavách *Prostupování světla a tvarů*, kostel U Salvátora v Praze, 2013, *Intermundia*, PNP, letohrádek Hvězda, 2015). Usiluje v nich o maximální zjednodušení výrazu a redukci námětových prvků, experimentuje s barvou, která připomíná kresbu tuší a uplatňuje tisk na čínském rýžovém papíře. Nové práce – velkoformátové tisky, svitky a instalace navozují dojem éteričnosti a dematerializace. Dostává se v nich za hranice běžného vnímání a poznání viditelné reality. Zobrazuje skutečnost pocíťovanou a tušenou. Intuitivně se dotýká základních otázek podstaty univerza.

Uvažuje o pojmech „tvar“ a „prázdnota“, které se mu jeví jako vzájemně zaměnitelné ekvivalenty. Začal tisknout na transparentní papír a propojovat tak vlastní tisk v průsvitu s okolním prostorem. Světlo při vnímání hrálo důležitou roli. Barevnost zredukoval na odstíny šedé a bílé a „přiblížil se tak mimoděk k tradici východního myšlení, kde černá a bílá se stávají prostředkem pro ztělesnění nekonečných možností, pro vyjádření nebytí (prázdnoty), které není nicotou, ale královstvím nekonečného potenciálu z něhož se formy samy definují a také vytrácejí“.

Vilma Hubáčková